

BRAK, OBITELJ I VJERA

Brak i obitelj u povijesnoj konkretnosti

Brak je, prije i poslije svega, »tajna« (mysterion) (Ef 5,32) koja izvire iz Tajne Krista i njegove otkupiteljske ljubavi; a obitelj, kao zajednica onih koji su bračnom, krvnom i adoptivnom vezom povezani u zajedništvo dobra i zla, Crkva u malom (Flm 2). Tim se već unaprijed relativiraju svi nutarnji dometi, vanjski društveno-povijesni oblici, spoznaje, formulacije, eventualni recepti za dobar i uspješan brak ili obitelj. Razlog u tome leži u samoj naravi »otajstva« braka koje je u svakom pogledu neiscrpivo i neizrecivo jer participira u Kristovu otajstvu.

Otajstvo ovdje na zemlji priječi samo apsolutizaciju, a ne obavezu sve potpunijeg njegova ostvarenja u praksi i sve boljeg i istinitijeg shvaćanja u teoriji.

Najprije, treba biti svjestan da je znanje o braku i obitelji danas veoma oskudno, a često i netočno. Potrebno je, stoga, stalno produbljivati i proširivati spoznaje o njima i vremenu u kojima se ostvaruju, kako bi se mogli naći i primijeniti najbolji odgovori koje u vezi s njima traži život. Kršćanski brak kao elemenat spasenja, koje je bitno povijesne naravi, postoji samo kao konkretna povijesna stvarnost. Uz nužnu pripomenu, da izvan povijesti nema spasenja, treba uzeti u obzir da se ona mijenja i napreduje prolazeći kroz različite prostore, klime, ambijente, poteškoće i pogodnosti. Sve to utječe na brak i obitelj. Bez poznavanja konkretnosti u samom čovjeku i oko njega nema govora ni o konkretnom braku ni koristi raspravljanja o njemu. To znači da u našim prilikama treba voditi računa o društvenoj, privrednoj, religioznoj i kulturnoj situaciji u kojoj se ostvaruje kršćanski brak i obitelj.

Naš je čovjek socialistički čovjek. Kroz nebrojene pore ušli su u njega drugi i protivni elementi. Nastupila je nova svijest, nova optika, nova baština, novi pogledi, novi ambijent, novi kriteriji i novo iskustvo. To sve čovjek sa sobom svuda nosi i unosi u svoj brak i obitelj. Ono nad čim se prije zgražao, sad odobrava. Čega nije čuo ni u priči, sad mu se nameće na svakom koraku. Tradicionalno mišljenje postaje sve osamljenije, načelna čvrstoća mekša, praksa fluidnija. Život je, očito, sa sobom donio ne samo novu situaciju nego s njom i nove probleme. Ta problematika nije samo nova i posebna nego velika i zamršena. Građnja pravih i socioloških proučavanja, anketa i statistika pruža jasniji uvid u brak i njegove uvjete. Pečati zaruke, potpisi i uopće papirnata dokumentacija u Crkvi ne brane više brak ni pred javnošću, a kamoli

u privatnom životu. Javno mnijenje stvorilo je novi kulturni, društveni i religiozni ambijent, rastočilo granitnu osnovu na kojoj se držao na vani i onda kad je nestao među supruzima. Vanbračna zajednica postaje stvarnost kojoj se u državi i društvu priznaje pravo opstanka. Ona je iz »ilegale uskočila u zakon« i postala javna, priznata i zaštićena. U Jugoslaviji ima danas oko 35⁰/₀ slobodnih i, prema građanskim propisima, vanbračnih zajednica. Zakon ih na neki način potpomaže jer im pruža istu zakonsku pomoć i zaštitu kao i bračnim zajednicama. Razlika između zakonskih i nezakonskih zajednica sastoji se samo u tom što vjenčani imaju u ruci samo jedan papirić više nego nevjenčani. A taj vrijedi samo onoliko koliko vrijedi taj papir u trgovini, umanjivši mu vrijednost što je već upotrebljen. To je, eto, atmosfera što je udišu i kršćani.

S druge strane, bilo bi pogrešno to sve pripisati pokvarenosti. Današnja sekularizacija u obliku takozvanog »civilnog braka«, pa onda brodolom u zakonitom braku često pokazuju slabost dosadašnjeg nepotpunog, nesuvremenog i krivog shvaćanja crkvenog braka. Mnogi su prijašnji brakovi bili samo zato »dobri« što se u njima pregazila žena. Danas je ona postala svjesnija svoje ravnopravnosti pa, iako je svugdje nije stekla, sad bolje zna da na nju ima pravo. Kao prvo, traži da u Crkvi i u braku bude slobodna i ravnopravna partnerka. Prije su bili muškarac i zakon koji su sklapali brak i određivali položaj žene u njemu. A taj je gotovo uvijek bio na njezin uštrb i štetu. Danas više tako nije, ili nitko od žena na to nije voljan pristati.

Osim toga, mnogi su brakovi i danas u Crkvi brakovi roditelja vjenčanih. Jer je to »tuđa« stvar supruzima, oni se u svom daljnjem životu ponašaju prema njoj ravnodušno. Stoga, nisu u pitanju samo nevjenčani nego i mnogi vjenčani. Veliko je pitanje da li su ljudi ikada dobro i uvjerljivo poučavani u pravu istinu o braku i da li im se uvijek pružala najbolja uputstva za njegovo održavanje i pravilan uzrast. Nije li često stari »dobri« brak bio velikim dijelom samo oblik priznatog ropstva? To i takvo stanje u društvu u kojem danas živimo nameće razmišljanje ne samo o njemu nego i o prijašnjim pogledima na brak. Nije li pokoje zlo danas danak nekadašnjem krivom shvaćanju?

To su samo neke činjenice. One su veoma relevantne. Ne spominju se da se pred njima kapitulira ili da im se čovjek prepusti, nego da se ozbiljno uzmu u obzir. Njih je stvorio čovjek, njih može i promijeniti čovjek. Jer »homo faber« donekle stvara i sebe, a ne samo materijalne objekte i odnose oko sebe.

Vjera — put rješavanja bračnih i obiteljskih problema

Što onda poduzeti da se ovlada stanjem, predusretne nepoželjno, a omogući pravo i potrebno? To treba biti preokupacija cijele Crkve, i to upravo prema naravi službe koju svatko ima u njoj. U strogom smislu,

to je briga Crkve za samu sebe, pa zato nitko ne smije ostati po strani. Ponajprije, treba u svjetlu sve novijih znakova vremena pogledati što je »nekatoličko« u prijašnjim »dobrim« brakovima, da se inače u potrazi za pravim rješenjima ne bi insistiralo na krivom receptu. Treba bolje vidjeti što je biblijska, objavljena istina, a što ljudska tradicija i teološko mišljenje, koje ne mora ni onda kad je dobro za određenu epohu ili ljudsku situaciju zauvijek i za sve situacije biti dobro. Objava je neiscrpna, pa nije sva ni iscrpljena prošlim zakonima, mjerilima i domecima. I današnji naraštaj može i treba na temelju nje naći novi, suvremeniji i bolji odgovor na pitanja koja postavlja današnje vrijeme s brakom i obitelji ovdje i sada.

Zbog povijesnosti i spasenja brak ne obavezuje prošlost nego budućnost. Prema tome, sadašnjost se u braku ne smije podešavati prema prošlosti nego prema eshatološkoj budućnosti, u kojoj on ima svoj izvor, mjeru i puninu. U tom svjetlu bilo bi neznanstveno, nepastoralno i nebiblijski mobilizirati se poštopoto na obranu svega staroga i proklinjanje svega novoga, Treba znati što zadržati, što mijenjati, što promicati, a što bezuvjetno prihvatiti novo, koje je s većim pravom potrebno jer je ukorijenjeno u Eshatonu. Isto tako treba biti na čistu što će tko činiti i kako to izvoditi. Bračna i obiteljska scena ne podnosi promatrače nego samo sudionike. Brak je problem i onda kad je dobar, jer uvijek mora sebe nadilaziti i poistovjećivati se s Kristovom tajnom. A tomu se ovdje na zemlji samo može težiti, a nikad potpuno ostvariti. Iako je brak po svoj naravi problem, danas je današnji problem, a ne barem primarno, apstraktni problem. Uvijek pa i danas traži suvremen odgovor.

Međutim, koliko god to bilo opravdano i potrebno, to ipak nije sve. Bilo bi već unaprijed promašeno očekivati da će se problem braka i obitelji moći najbolje riješiti nekom novom boljom teorijom koja bi bila stvorena na temelju svestranijih, dubljih analiza i potpunijih sinteza. Nikakav zakon i nikakva nauka, pa taman i objavljena, nemaju u sebi magične moći. Osim toga, izoliran pogled na brak i obitelj riskira da bude jednostran, a time i pogrešan. Brak i obitelj su život, a život se ne zaustavlja i ne ograničava na određenim granicama. On je svugdje prisutan. Svugdje se može potpomoći i svugdje se može ugroziti. Kršćanski je brak kršćanski život. On se ne ograničava na neko zatvoreno, usko i privatno područje. Niti se ravna, strogo uzevši, »ženidbenim« zakonima, niti se njima može sačuvati. On se i čuva i ugrožava na svim područjima čovjekove egzistencije. Zato se i njegove posljedice mogu očitovati i na područjima i na organima koji nisu bili izravno ugroženi antibračnim uzročnikom. Glava pada i onda kad se samo srce pogađa. Drugim riječima, obiteljska problematika nije samo obiteljska, niti je loše stanje u obitelji samo posljedica krive teorije o njoj ili nepracticiranja zakonskih propisa o braku. Brak i obitelj su općeljudske i crkvene vrijednosti, pa se kao takve mogu samo u vjeri spoznati, prihvatiti i ostvariti. Inače nema razloga da nešto bude ovako, a ne onako, samo ako se ljudi

slože. Ili ako se ne slože da bude kako to hoće ili kako jači neredi. A činjenica je da nigdje kao na bračnom i obiteljskom području ne postoje različita i suprotna mišljenja i prakse. U koje ime davati prednost jednima pred drugima? I u ime kojeg valjana načela zahtijevati od nekoga da prihvati tuđi model, a odbaci svoj? Od drugog se može zahtijevati i očekivati da svoje mišljenje podredi vjeri i njenim zahtjevima, samo ako on prihvaća vjeru, i to ne samo u teoriji nego i u praksi. Pozivanje na prihvaćanje propisa o braku tamo gdje nema vjere ili gdje je ona praktično zamrla sasvim je jalov posao. Umjesto toga treba najprije ožviti vjeru i tek tako će biti moguće prihvatiti zahtjeve vjere i u braku. Bez nje će oni biti neutemeljeni, nelogični, neprihvatljivi, nasilnički i, konačno neprovedivi.

Ne osporavajući ni jedan uzrok lošem stanju u obitelji i braku, potrebno je ipak istaknuti prvi i najodlučniji koji leži baš u nevjeri. Tu je izvor i razlog svemu što u braku i obitelji nije u redu. Zbog toga treba prije svega stvarati nazor, mentalitet, motivaciju i praksu, što će izvirati iz vjere i njom natapati sav život. Davanje izravnih i neizravnih injekcija tomu pomaže, istina neizravno, ali sigurno najbolje, zdrav obiteljski život.

Vjera je zaokružen i potpun pogled na čitava čovjeka i svu stvarnost oko njega. Ona pruža i rješenje za njegove probleme. Prema tome, vjera nije jedna od brojnih teorija i ideologija o čovjeku nego od Boga u Isusu Kristu objavljena, potvrđena, ostvarena i darovana mogućnost da se čovjek ostvari. U njoj Bog nudi čovjeku sebe, svoj život, ljubav i moć da to čovjek prihvati i učini svojim, pa tako svoju smrt izliječi Božjim životom, svoju nemoć Božjom svemoći, svoju ograničenost Božjom neizmjenošću. Vjera je, dakle, istodobno darivanje Boga čovjeku i predanje čovjeka Bogu u zajedništvu života. Tako se obistinjuje Kristova tvrdnja: »Tko vjeruje, ima život vječni« (Iv 3, 16), i to već sada, a ne samo poslije smrti. Tu Bog susreće čovjeka i nudi mu svoj dar. Tu i očekuje odgovor koji zauvijek odlučuje čovjekovom sudbinom.

Tako reći, najbliža situacija gdje Bog susreće čovjeka i iz koje treba da mu odgovori jest obitelj. U njoj Bog čovjeka po njegovim roditeljima stvara, po njihovoj ljubavi ljubi, po njihovim rukama podiže, po njihovim darovima obogaćuje. Što oni čine čovjeku, to mu zapravo čini Bog. On mu se u njihovu očinstvu objavljuje kao Otac, u njihovoj ljubavi kao Ljubav, u njihovim riječima kao Mudrost.

Ukratko, obitelj je privilegirano mjesto susreta čovjeka s Bogom, način darivanja Boga čovjeku i sredstvo ostvarenja čovjeka u njegovoj punini. Zato je čovjeku, na putu do sebe, obitelj sa svim svojim elementima, strukturom, odnosima i mogućnostima nezaobilazna, nenadomjestiva i sudbonosna. Uz nju je vezan opstanak, rast i punina svakog čovjeka. Kroz nju se, s jedne strane, Bog daruje čovjeku, a, s druge strane, čovjek predaje Bogu. Ona je od strane Boga ponuda čovjekova ostvarenja, a od strane čovjeka njezino prihvaćanje. Budući da je vjera odgovor Bogu na

njegovu riječ i ponudu, onda je prihvaćanje obitelji, u njezinim elementima, zakonima i odnosima najosnovniji i najprvi oblik vjere. Njeno prihvaćanje znači prihvaćanje bračne nerazrješivosti, trajne i praktične ljubavi muža i žene, djece i roditelja u uzajamnom i potpunom darivanju i služenju. Bez toga nema vjere. Zato su bračna nevjernost, sebičnost, ravnodušnost, rastava i zapuštanje djece u svojoj biti opasan oblik nevjere. Njim se razara čovjek, obitelj, narod i Crkva. Ništa ne može nadomjestiti obitelj, pa je ničim ne treba ni nadomještati. Što nju omogućuje, čuva, njeguje i promiče, to omogućuje i ostvaruje samog čovjeka. I obratno, što nju razara, to uništava i čovjeka. Ujedno, tko slabi vezu s njom, slabi i vezu s Bogom; a tko s njim slabi ili kida vezu u braku, podrezuje korijene svoga opstanka. Veli se: »Neće svaki koji govori, 'Gospodine, Gospodine' ući u kraljevstvo Božje nego onaj koji vrši volju" Božju. A volja je Božja prihvatiti obitelj sa svim onim što ona jest, što traži i nudi, jer kroz nju protječe Božja ljubav, život i snaga. Kad muž ljubi ženu, to je Bog ljubi; kad žena ljubi muža, to ga Bog ljubi. A kako je njegova ljubav neopoziva, ostaje i u čovjekovoj smrti i poslije nje prisutna i djelatna. S njom ostaje i Božja snaga, uspjeh i sam život.

Poseban oblik vjere, veoma odlučan i sudbonosan, jest briga oko naj-nemoćnijih i najnesposobnijih da sami sebi pomognu. A ti su, na prvom mjestu, djeca. A oni koji im najprije i najviše treba da pomognu jesu njihovi roditelji. Oni to najviše i mogu jer su s Bogom njihovi sustvoriitelji. S vremenom roditeljska dužnost nipošto ne prestaje nego samo mijenja oblik. Roditelji rađaju čovjeka, ne samo dijete, a pogotovu ne samo tijelo. Zato nošenje djeteta u roditeljskom srcu, krilu i rukama traje mnoge godine, a ne samo nekoliko mjeseci. Traje sve dok se ono nije kadro služiti odgovorno svojom slobodom i preuzeti odgovornost barem za se, ako ne i za druge. Jednostranost u tom pogledu bila bi štetna nastranost i naklonost. Skladan odgoj podrazumijeva cjelokupnog čovjeka i pravodobne zahvate na njemu. Briga za djecu uključuje čuvanje djece od svega što ih osakaćuje i razara intelektualno, moralno i društveno. Volja je Božja da svatko bude cio i zdrav čovjek, punopravan i koristan pripadnik obitelji, Crkve, društva i naroda, svojega i Božjega. Ta je roditeljska dužnost i ljubav oblik vjere koju roditelji moraju i radi sebe i radi djece pokazati i ostvariti. Obavljanjem te dužnosti ispravno odgovaraju na Božju riječ i ujedno drže uredan odnos s Bogom.

Da bi roditelji smogli i svijesti, a pogotovu snage, u svojim naporima oko podizanja i odgoja djece treba im ljubavi i stabilnosti u bračnim odnosima. Njih ne mogu jamčiti ni zakoni ni ljudske sile nego samo milost i vjera. Lako će sebičnost uvjeriti svakoga da se dotle podržava zajednica dok se od nje ima neke osobne koristi. Žrtva, iz koje izvire trajna ljubav i služenje, ima oblik i okus križa, koji se po ljudskom shvaćanju u praksi lako zbog svoje »ludosti« zamjenjuje »mudrošću« ugodnijega, lakšega i korisnijega. Tražiti od nekoga bezuvjetnu ljubav i vjernost može se samo u ime vjere. Isto se tako ona može prihvatiti samo u ime vjere. Nedosta-

tak ili samo umanjen stupanj praktične vjere povlači sa sobom odbacivanje braka i obiteljskih obaveza. To je sve logično opravdano, napredno i potrebno čim se isključi vjera. Njezini zahtjevi onom tko ne vjeruje »ludi« su u svim oblicima i na svim područjima, a najprije u braku i obitelji. Jer su oni čovjeku najbliži i najprije mu ugrožavaju »slobodu«, prvi su na udaru.

Upravo zbog neke istovjetnosti obitelji i Crkve ne može se obitelj izdvojiti iz konteksta cijele Crkve. Brak i obitelj su njezin sakrament. Baš zato što to nije samo stvar onih koji se žene i žive u obitelji nego cijele Crkve, sva je Crkva zadužena da taj sakrament ostvari, a ne samo da nekima dijeli.

Za dobar brak i uspješnu obitelj potreban je napor cijele Crkve. To je isto što i praktična vjera. Obitelj niti ugrožavaju niti održavaju samo muž i žena ili roditelj i djeca nego cijela Crkva. Obitelj je samo ogledalo stanja cijele Crkve, pokazatelj njezina života i sudac njezina držanja. Nepravedno je okrivljivati za bračne promašaje i katastrofe samo oženjene, a izlišno je i s apeliranjem samo na njih i samo s njihovim angažiranjem očekivati kvalitetnu promjenu u braku i obitelji. Što god cijela Crkva misli i ne misli, radi i ne radi, svjedoči i ne svjedoči u duhu Evanđelja — vjerno, ustrajno, autentično — slabi potencijal cijele Crkve i to se nužno odražava na obitelji. Ako u Crkvi nema kisika, brak se i obitelj moraju gušiti. Zbog nedosljednog, neevanđeoskog života Crkve na bilo kojem području života brak i obitelj bit će lišeni istine, svjetla, potpore, orijentacije i snage da se ostvaruju. Nikad se neće promijeniti brak i obitelj nabolje dok se ne promijeni vjera Crkve nabolje, tj. dok od teoretske ne prijeđe na praktičnu, od pojedinačne u zajedničku. Teoretiziranje, umnažanje zakona i sankcija, kao alibi za praktičnu vjeru, umnažat će samo prekršaje i ubrzavati potpunu propast. Samim propisima ne liječe se slabosti. Ni tu, kao ni u medicini, ne liječe dijagnoze ni njihovi recepti nego njihova primjena. A pri tomu ne sudjeluju samo bolesnici nego često još više, potrebnije i korisnije drugi, i to praktično, a ne samo teoretski. Inače ništa ne bi bolest smelo da se potpuno izživi nad svojim žrtvama.

Zaključak

Ukratko, vjera je temelj braka, kriterij vrednovanja svakog njegova oblika i snaga njegova ostvarenja. Ukorijenjen u život ne smije se zamjenjivati i poistovjećivati ni s kakvim njegovim povijesnim oblikom. Ugrađen u srž Crkve ne dopušta joj da ikada bude prema njemu ravnodušna. Kao zajedničko dobro ovisi o svima. Jer je po sebi određen oblik vjere putničkog naroda Božjega, mora biti suvremen. Ponikao iz vjere, oblikovan njom može jedino biti liječen, promican, njegovan i obogaćivan njome. Bez nje ne može ni postojati. Bez praktične vjere cijele Crkve svi će naponi biti samo jauci i povici nad mrtvim.